

Sveriges Arkitekter
Wirwachs Malmgård
Ansgariegatan 5
Box 9225, SE-102 73
Stockholm, Sweden
Tel +46(0)8 5055 7700
Fax +46(0)8 5055 7705
service@arkitekt.se
www.arkitekt.se

Sveriges Arkitekter
Swedish Association
of Architects

Formas
Att. Kristina Björnberg
Box 1206
111 82 Stockholm

Stockholm 06.12.14

Beträffande utvärderingen av svensk arkitekturforskning 1995-2005

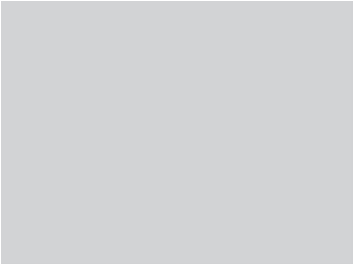
Sveriges Arkitekter har tagit del av den utvärdering av arkitekturforskningen som Formas utfört med hjälp av en internationell utvärderingsgrupp för perioden 1995-2005. Utvärderingen visar i korthet att den framstående ställning som svensk arkitekturforskning tidigare haft inte minst inom bostads- och arbetsplatsforskning, energi och hållbarhet, material och konstruktion samt arkitekturhistoria, har tappat fart och att det finns allvarliga tecken på att den ytterligare kommer att decimeras.

Sveriges Arkitekter är intresse och professionsorganisation för både arkitekter, landskapsarkitekter, inredningsarkitekter och planeringsarkitekter och har drygt 95% av de yrkesverksamma som medlemmar. Bland dem även många av dem som är verksamma inom arkitekturforskningen.

Kommentarer till utvärderingsgruppens beskrivning

Som en viktig orsak till arkitekturforskningens svåra situation lyfter utvärderingsgruppen fram att de svenska forskningsmiljöerna ofta är för små för att uppnå en "kritisk massa" som förmår utveckla ett gemensamt teoretiskt ramverk för sin forskning och konkurrera med andra forskningsområden om anslag. Sveriges Arkitekter ser det som mycket angeläget att utvärderingsgruppens förslag tas upp till diskussion mellan finansärer och forskningsinstitutioner så att nationellt angelägna satsningar kan komma till stånd som på sikt tillåts utvecklas till internationellt konkurrenskraftiga forskningsmiljöer. Ett sådant arbete måste bygga på att forskningsinstitutionerna som sådana ges egna medel att disponera för sin strategiska och långsiktiga forskning som inte kan inordnas i olika kortsiktiga satsningar som görs av finansierarna.

En annan orsak som lyfts fram av utvärderingsgruppen är att många nu verksamma och framstående forskare är på väg att gå i pension, och att det i hög utsträckning saknas en ny generation som kan ta vid. Detta tolkas som en följd av att det inte finns tillräckliga möjligheter till forskning efter avlagd doktorexamen, så kallade post-doktor tjänster. Sveriges Arkitekter vill särskilt lyfta fram att universitetens egna medel för forskartjänster, de tidigare så kallade fakultetsmedlen, till stor del försvunnit under utvärderingsperioden. Ett annat branschspecifikt problem är att rörligheten mellan forskning och praktik inte är så stor. Dels är det få arkitektföretag som säljer kvalificerade utredningstjänster baserade på de senaste forskningsrönen och dels är det få arkitektföretag som har nått en sådan storlek att de har möjlighet att hålla sig med en egen forskningsavdelning. Kraven på arkitekttjänsternas kunskapsinnehåll är dock ökande och med en mer praktiskt

orienterad forskning skulle forskarnas anställbarhet och försörjningsmöjligheter kunna öka. Alla hinder, mentala, praktiska eller formella, för forskare att arbeta med konsultuppdrag på marknadens villkor bör också undanröjas.

En tredje orsak menar utvärderingsgruppen är att det verkar finnas en skillnad mellan Formas uppfattning om vad som är bra forskning och arkitekturforskarnas, vilket de menar har bidragit till att relativt få ansökningar från arkitekturforskare beviljats medel sedan Formas bildades. Utvärderingsgruppen nämner framförallt arkitekturforskningens delvis humanistiska karaktär som en tänkbar förklaring. En annan tänkbar förklaring som Sveriges Arkitekter vill lyfta fram är att arkitekturforskning ofta är aktionsforskning som syftar till kunskap som stöder en förändringsinriktad och syntetiserande förståelse för den byggda miljön. Den gängse vetenskapliga forskningens mål är kunskap som bidrar till en förklarande analys av fenomenen.

En fjärde orsak är bristande kontakt med det internationella forskarsamhället, bland annat genom att ytterst få rapporter och avhandlingar publicerats på engelska, men också genom att arkitekturforskare med få undantag inte lyckats bygga upp och medverka i några EU projekt. Sveriges Arkitekter uppfattar att detta framförallt har att göra med att forskarna saknar egna strategiska resurser för den typ av långsiktiga satsningar som sådant nätverksbyggande förutsätter både direkt genom minskade fakultetsmedel, och indirekt genom ny mer projektbaserad finansiering av professorer.

Sveriges Arkitekter stöder därför utvärderarnas följande slutsatser:

- Formulerandet av en nationell strategi för arkitekturforskningen i dialog mellan forskarsamhället, finansiärer och avnämare.
- Förstärkta möjligheter till forskning efter doktorsexamen.
- Stöd för bildande av forskarnätverk över institutionsgränserna och internationellt.
- Ökad internationell publicering.

Forskningens inriktning

Sett ur arkitekturprofessionens synvinkel uppfattar Sveriges Arkitekter det som mycket bekymmersamt att arkitekturforskningen inte förmår att upprätthålla en internationellt konkurrenskraftig och hög nivå. Den forskning som tidigare gav underlag – inte minst för bostadsproduktionen – har inte följts upp av motsvarande underlag för vår tids frågor. Den långsiktiga kunskapsuppbyggnaden kring bostadsvanor, normer och standarder, där Sverige länge var världsledande, har i stor utsträckning avstannat, och inte heller ersatts av forskning om vår tids angelägna samhällsfrågor som till exempel bebyggelsestrukturens inverkan på energikonsumtionen och därmed klimathotet.

Sveriges Arkitekter ställer sig bakom utvärderingsgruppens beskrivning av arkitekturforskningens betydelse och möjligheter ur ett samhällsperspektiv. Sveriges Arkitekter vill särskilt betona behovet av en forskning som tydligt inriktas på frågan om arkitekturens och den byggda fysiska miljöns specifika bidrag till att uppnå samhällets mål för social, ekonomisk och ekologisk hållbarhet, liksom målen för arkitekturpolitiken att stärka och bredda intresset för hög kvalitet inom arkitekturen.

Sveriges Arkitekter stöder också utvärderingsgruppens beskrivning av arkitekturforskningens grundinriktningar, men vill ytterligare betona betydelsen av den arkitekturteoretiska forskningen och förslår därför följande utvecklade beskrivning:

Forskning *om* arkitektur

Utveckling av teoretiskt ramverk, termer, kriterier och begrepp, för kommunikation och utvärdering av arkitektonisk kvalitet som inte bara är förklarande, utan även har en förutsägande och förändringsinriktad karaktär.

Forskning *för* arkitektur

Tillämpning av kunskap från olika vetenskaper om den arkitektoniska utformningens betydelse för uppfyllande av samhällets krav, inte minst på hållbarhet och minskad energiförbrukning, som underlag för planering och projektering.

Forskning *i* arkitektur

Utveckling av processer, redskap och arbetsmetoder för arkitektonisk syntes av den byggda fysiska livsmiljöns strukturer och utformning från övergripande samhällsplanering, genom projektering, byggande och förvaltning till återbruk för ett effektivare uppnående av målen för hållbarhet.

Forskning *genom* arkitektur

Undersökande av de nya arkitektoniska utformningsmöjligheter som följer av nya långsiktigt hållbara materialmässiga, tekniska, sociala och ekonomiska förutsättningar i experimentella projekt.

Denna uppdelning innebär ingen förändring i sak jämfört med utvärderingsgruppens, men de har slagit ihop rubrikerna *om* och *i* arkitektur. Som arkitekternas forskningsstiftelse Arkus bl.a. visat i sin utredning av Ett program för arkitekturforskning från juni 2000, finns det många poänger med att skilja på forskning om färdigställda byggnader och miljöer, resultatet, respektive processen som leder till detta. Till processforskningen vill vi här även räkna utvecklingen av nya arbetsredskap.

Forskning *genom* arkitektur förstår vi som laborationer och experiment genom simulering eller i full skala, men vi uppfattar inte utvärderingsgruppens beskrivning som tillräckligt klargörande. Sveriges Arkitekter vill därför understryka betydelsen av utvärderingsgruppens förslag att sådan forskning måste ske utifrån tydliga premisser och inte kan jämföras med vanlig arkitektverksamhet. Men under denna förutsättning ser vi att det finns många fördelar med denna typ av experimentella projekt eftersom då de normala förutsättningarna i vardagsproduktionen kan förändras på ett förutbestämt sätt för att studera ett givet orsakssammanhang. Vi kan konstatera att byggbranschen har svårt att på egen hand ta de risker som är förenade med experimentbyggande och att det vore värdefullt om former för statligt stöd för sådana projekt kunde utvecklas.

Sveriges Arkitekter uppfattar att dessa olika inriktningar kan och bör befrukta varandra, och att de alla utgör oumbärliga komponenter i en arkitekturforskning som förmår att bidra med de nya kunskaper som ett långsiktigt hållbart samhällsbyggande med hög arkitektonisk kvalitet förutsätter.

Arkitekturforskningens relevans och prioriterade satsningar

Det är samtidigt, som utvärderingsgruppen påpekar, viktigt att arkitekturforskningen bedöms både utifrån både dess samhällsnytta, dess relevans för yrkesutövande arkitekters verksamhet och dess relevans för utbildningen av framtidens arkitekter.

Sveriges Arkitekter noterar att utvärderingsgruppen i huvudsak bedömt arkitekturforskningens samhällsnytta. Vad gäller professionell relevans och relevans för utbildningen saknas belägg för utvärderingsgruppens påståenden, även om Sveriges Arkitekter kan hålla med om att bedömningarna i stort är rimliga.

Sveriges Arkitekter har också noterat att en forskning med mer teoretisk och abstrakt karaktär fått allt större utrymme. Men vi delar inte utvärderingsgruppens oro för att denna forskning ska tränga ut den samhällsrelevanta forskningen. Denna nya betoning bör istället ses i ljuset av den tidigare arkitekturforskningens alltför empiriska inriktning och brist på teoretiserande, som utvärderingsgruppen samtidigt konstaterar. Det handlar snarare om att precis som inom andra vetenskaper hitta en bra balans mellan empiri och teori. Det bästa sättet att styra mot detta torde vara att utveckla bättre utvärderingsmetoder som ges tillräckliga resurser för att ta fram dokumentation både av samhällelig, professionell och pedagogisk relevans. Vi kan bara beklaga att den föreliggande utvärderingen inte givits sådana resurser.

Sveriges Arkitekter stöder följaktligen utvärderingsgruppens bedömning att arkitekturforskningens teoretiska ramverk behöver stärkas och utvecklas.

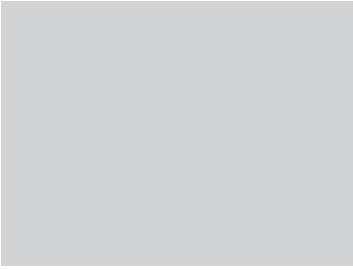
Sveriges Arkitekter vill dessutom understryka utvärderingsgruppens slutsats att arkitektprofessionerna måste gå mot att bli forskningsbaserade discipliner. Vi menar dock att ett villkor för detta är att de yrkesutövande arkitekternas kunskapsbehov och frågeställningar ges större utrymme vid formuleringen av forskningsfrågor.

Sveriges Arkitekter vill även lyfta fram möjligheten att inbjuda arkitekturforskare att medverka i interdisciplinära forskningsprojekt om den byggda miljön och stöder i den meningen utvärderingsgruppens förslag att ge större utrymme för interdisciplinär forskning om arkitekturfrågor. Arkitekturforskarens helhetssyn på den byggda miljön gör dem till värdefulla deltagare i interdisciplinära forskningsteam på liknande sätt som arkitekter tillför en helhetssyn i praktiska projekt. Där kan deras designkompetens och insikt i den byggda miljöns egenskaper och funktionssätt underlätta formulering av frågor och metoder.

Det normala idag är att låta yrkesutövande arkitekter ingå i styr- eller referensgrupper. Men eftersom de inte har tillräckliga vetenskapsteoretiska och forskningsmetodologiska kunskaper får de som regel bara begränsat inflytande över den faktiska forskningen. Att i större utsträckning än idag få med arkitekturforskare i sådan forskningsteam ser vi därför som angeläget.

Sammanfattning

Sveriges Arkitekter vill understryka att arkitekturforskningen nu måste tas på allvar och ges långsiktigt hållbara och realistiska förutsättningar att utveckla sitt teoretiska ramverk och sin forskningsmetodik så att större forskningsmiljöer kan växa fram och leverera de kunskaper som samhället, praktiken och utbildningen behöver. Samtidigt vill Sveriges Arkitekter lyfta fram behovet av att utveckla redskap och

metoder för forskningens utvärdering och kvalitetssäkring för att bygga starka och konkurrenskraftiga forskningsmiljöer på lång sikt.

Sveriges Arkitekter vill med detta uppmana Formas att lägga stor vikt vid den föreliggande utvärderingen av arkitekturforskningen och att verka för tillskapandet av en nationell strategi. Sveriges Arkitekter ställer sig härmed till samhällets förfogande i det kommande arbetet med att identifiera de strategiska målen för arkitekturforskningen.

Denna skrivelse har utarbetats med stöd av Sveriges Arkitekters utbildnings- och forskningsutskott, särskilt med medverkan av Louise Nyström, adjungerad professor, BTH.

Med vänlig hälsning,

Klas Brunnberg
Ordf. Sveriges Arkitekter

Pehr Mikael Sällström e.u.
Forskningssekreterare